

28.5.2007

Dnro 3824/4/06

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Jukka Lindstedt

Esittelijä: Oikeusasiamiehensihteeri Pasi Pölönen

KIINNIOTON PERUSTEET

1 KANTELU

Kantelija pyysi 13.11.2006 eduskunnan oikeusasiamiehelle osoittamassaan kirjeessä oikeusasiamiestä tutkimaan Varkauden seudun kihlakunnan poliisilaitoksen menettelyä kiinniotossa.

---

3 RATKAISU

Katson vanhempi konstaapeli A:n menetelleen virheellisesti siinä, että hänen johtamansa poliisipartion suorittamalle kiinniotolle ei ole osoitettu riittäviä perusteita.

Perustelen ratkaisuani seuraavasti.

3.1 Tapahtumatietoja

3.1.1 Kantelijan näkemys

Kantelija kertoi olleensa 5.12.2004 Varkaudessa ravintola - - - ulko-oven läheisyydessä ravintolan kiinnimenon aikoihin noin kello 3.30. Paikalla oli muutamia kymmeniä ihmisiä ja noin kymmenen metrin päässä oli pysäköity poliisiauto, jossa istui kaksi poliisimiestä. Kantelukirjoituksen mukaan eräs mieshenkilö alkoi provosoimaan mainittuja poliiseja muun muassa koputtelemalla auton ikkunoihin. Hetken päästä poliisit siirsivät mainitun henkilön poliisiauton takaosaan.

Kantelijan mukaan toinen poliiseista, A, kääntyi tämän jälkeen lähellä olevaa väkijoukkoa kohti ja huusi "haluaako joku muukin?". Kantelija kertoi tulkinneensa A:n kysymyksen huumoriksi ja nostaneensa kätensä pystyyn. Kantelijan yllätykseksi A ja toinen poliisimies tulivat häntä kohti ja taluttivat hänet käsivarresta kantelijan mielestä kovakouraisesti lähellä olleen pakettiauton takaosaan.

Kantelija pitää kiinniottaan perusteettomana. Hän kertoi olleensa jonkin verran päihtynyt, mutta hän ei kertomansa mukaan käyttäytynyt mitenkään uhkaavasti, tehnyt vastarintaa tai sanonut sanaakaan. Kantelijan mielestä hänelle ei missään vaiheessa kerrottu, mikä oli kiinnioton todellinen syy.

Kantelijan mukaan häntä pidettiin pysäköidyssä poliisiautossa noin 20 minuuttia, minkä jälkeen hänet siirrettiin Varkauden poliisiasemalle. Siellä selvisi, että molemmat kiinniotetut aiottiin laittaa yöksi putkaan. Siinä vaiheessa kun kantelijan taskuja tyhjennettiin, kantelija ilmoitti, että hän käyttää piilolinssejä, jotka on otettava yöksi pois ja laitettava asianmukaiseen säilytysrasiaan, jotta linssit eivät mene pilalle. Poliisilaitokselta ei kantelijan mukaan löytynyt piilolinssinestettä. Kantelijalta kysyttiin, missä asti hän asuu. Kun kantelija kertoi osoitteensa, hänelle sanottiin, ettei hän joudukaan putkaan vaan voi lähteä pois. Kantelija kertoi tiedustelleensa mahdollisuutta saada kyyti kotiinsa, mikä ei ollut mahdollista. Kävelymatka kotiin kesti kantelijan mukaan noin 50 minuuttia.

3.1.2

Poliisin näkemys

Vanhempi konstaapeli **A** kertoi 26.1.2007 päivätyssä selvityksessään, että hänen muistikuvansa yli kaksi vuotta sitten tapahtuneesta kantelussa mainitusta tilanteesta ovat hämäriä. Työvuorolistan mukaan A oli töissä 4.–5.12.2004 lauantain ja sunnuntain välisenä yönä yhdessä vanhempi konstaapeli B:n kanssa. A toimi partion johtajana. Tehtävailmoituksen mukaan kantelussa mainittuna aikana Kauppatorilta Päiviönsaaresta on tuotu kiinniotettuna poliisilaitokselle päihtynyt henkilö, joista toinen on poistettu paikalta.

A:n mukaan kantelussa kuvatut tapahtumat vaikuttavat hieman "värittäneiltä". A pitää mahdollisena, että hän on ottanut miehen torilta poliisiauton kyytiin, mutta tuskin niin kevein perustein kuin kantelussa on kuvattu. Selvityksen mukaan kiinniotettu ei tehnyt vastarintaa eikä häneen kohdistettu voimakeinoja – jollaiset A selvityksensä mukaan muistaisi.

A toi esille poliisin tehtävän estää rikoksia. Tässä tarkoituksessa ravintoloiden edustoilla valvonnalla pyritään poistamaan paikalta henkilöt, jotka erittäin suurella todennäköisyydellä syyllistyvät rikokseen tai humalapäissään aiheuttavat tappelun tai ovat muuten kykenemättömiä huolehtimaan itsestään. Viimeksi mainituissa tilanteissa kyse on poliisilakiperusteisesta kiinniotosta eikä rikosepäilyyn perustuvasta kiinniotosta.

A kertoi muistavansa, että joku henkilö on laskettu poliisiasemalta tuonnin jälkeen pois, koska hänen kalliit piilolasinsa olisivat menneet piloille säilytyksessä ilman piilolasinestettä. Tätä pidettiin kohtuuttomana seurauksena, ja henkilön annettiin poistua kotiinsa. Päätökseen vaikutti selvityksen mukaan todennäköisesti myös se, että tuossa vaiheessa ravintolat olivat jo menneet kiinni, joten "häiriöiltä suojaamiseksi oli riittänyt henkilön paikalta poistaminen."

Kyytiä kotiin ei annettu, koska henkilö katsottiin sikäli hyväkuntoiseksi, että hän kykeni kävelemään. Poliisilaitoksen linjan mukaan päihtyneille ei tarjota

kotiinkuljetuksia.

Kiinniottamisessa ja pidättämisessä käytettävää niin sanottua KIP-lomaketta ei täytetty, koska henkilö laskettiin menemään. Selvityksen mukaan kiinnioton syy yleensä ilmoitetaan kiinniotetuille.

Vanhempi konstaapeli **B** kertoi olleensa partiossa A:n kanssa. Työvuoronsa aikana B ei havainnut A:n käytöksessä mitään moitittavaa.

Varkauden seudun kihlakunnan **poliisilaitoksen** lausunnossa katsottiin, että kiinnioton perusteena on ollut päihtymys ja että vanhempi konstaapeli A:n menettely on perustunut poliisilakiin. Poliisilaitoksella on sovellettu vähimmän haitan periaatetta, kun enemmistä toimenpiteistä on luovuttu. Poliisilaitoksen näkemyksen A:n toimenpiteet vaikuttavat perustelluilta ja oikein mitoitetuilta.

Itä-Suomen lääninhallituksen poliisiosasto totesi, ettei vanhempi konstaapeli A lausu selvityksessään mitään kiinnioton perusteista. Kantelijan ja poliisimiesten antamien selvitysten välillä on ristiriitaa. Kiinnioton peruste on jäänyt epäselväksi. Lausunnon antanut lääninpoliisiylitarkastaja katsoi, että jos tapahtumien kulku on ollut kantelussa kerrotun mukainen, hän pitää poliisimiesten toimintaa virheellisenä. Kantelija ei saatujen selvitysten mukaan ole ollut millään tavoin osallinen ravintolan edustalla olleeseen järjestyshäiriöön.

Lääninpoliisiylitarkastaja katsoi A:n antamassa selvityksessä olevan havaittavissa se epäloogisuus, että toisaalta kantelijan on katsottu olleen sellaisessa kunnossa, että hänet on voitu ottaa kiinni juopumussäilöön toimittamista varten ja toisaalta hänen on katsottu olleen niin hyvässä kunnossa, että hänet on voitu päästää kotiin kävelemään. Lääninpoliisiylitarkastajan mukaan herää epäily, onko säilössä pitämisen edellytyksiä ollut olemassa. Säilössäpito olisi mitä ilmeisimmin toteutunut, jos kantelijan piilolaseille olisi järjestynyt asianmukainen säilytys.

3.2

Oikeusohjeet

Poliisilain (493/1995) 4 §:n 1 momentin mukaan poliisimiehen on ilmoitettava henkilön vapauteen kohdistuvan toimenpiteen peruste toimenpiteen kohteena olevalle tai tämän edustajalle, jollei se ole mahdotonta henkilön tilan taikka olosuhteiden johdosta.

Poliisilain 11 §:n 1 momentin mukaan poliisimiehellä on oikeus ottaa kiinni henkilö hänen suojaamiseen henkeä, ruumiillista koskemattomuutta, turvallisuutta tai terveyttä välittömästi uhkaavalta vakavalta vaaralta, jos henkilö ei kykene pitämään huolta itsestään eikä vaaraa voida muuten poistaa tai henkilöstä huolehtia muilla keinoin.

Päihtyneiden käsittelystä annetussa laissa (461/1973) säädetään poliisilain 11 §:n 1 momentin perusteella kiinni otetun henkilön käsittelystä ja hoidosta. Ensiksi mainitun lain 3 §:n mukaan päihtynyt voidaan ottaa säilöön, jos hänen

pitämisensä säilössä on hänen päihtymysasteensa ja terveydentilansa sekä järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämisen huomioon ottaen tarpeen.

Poliisilain 20 §:n 1 momentin mukaan poliisimiehellä on oikeus poistaa paikalta henkilö, jos hänen uhkauksistaan tai käyttäytymisestään voidaan päätellä, että hän todennäköisesti syyllistyisi henkeen, terveyteen, vapauteen, kotirauhaan tai omaisuuteen kohdistuvaan rikokseen. Pykälän 2 momentin (tapahtuma-aikaan olleessa muodossaan 493/1995) mukaan henkilö voidaan poistaa paikalta myös, jos hän käyttäytymisellään aiheuttaa huomattavaa häiriötä tai välitöntä vaaraa yleiselle järjestykselle ja turvallisuudelle. Pykälän 3 momentin mukaan henkilö voidaan ottaa kiinni, jos paikalta poistaminen on ilmeisesti riittämätön toimenpide eikä häiriötä tai vaaraa voida muutoin poistaa.

Mainitun poliisilain säännöksen taustalla on perustuslain 7 §. Sen mukaan jokaisella on oikeus muun muassa henkilökohtaiseen vapauteen ja koskemattomuuteen. Henkilökohtaiseen koskemattomuuteen ei saa puuttua eikä vapautta riistää mielivaltaisesti eikä ilman laissa säädettyä perustetta. Perusoikeuksiin puuttumista tarkoittavien säännösten, kuten poliisilain 20 §:n, tulee olla tarkkarajaisia ja riittävän täsmällisesti määriteltyjä. Lainsäätäjän tarkoittama perusoikeuksien suoja kuitenkin vesittyy, jos näitä säännöksiä käytännössä tulkitaan laajentavasti. Kiinniotto ja säilössä pitäminen puuttuvat tämän tärkeän perusoikeuden ydinalueelle. Näin ollen esimerkiksi henkilökohtaiseen vapauteen puuttumisen edellytyksiä on tulkittava ahtaasti.

Poliisilain 2 §:n 1 momentissa säädetään, että poliisin on toimittava asiallisesti ja puolueettomasti sekä sovinnollisuutta edistäen. Pykälän 2 momentin mukaan poliisin toimenpiteet on suoritettava aiheuttamatta suurempaa vahinkoa tai haittaa kuin on välttämätöntä tehtävän suorittamiseksi. Toimenpiteiden on oltava perusteltuja suhteessa tehtävän tärkeyteen ja kiireellisyyteen sekä tilanteen kokonaisarviointiin vaikuttaviin seikkoihin. Säännöksen 3 momentin mukaan poliisin tulee ensisijaisesti neuvoin, kehotuksin ja käskyin pyrkiä ylläpitämään yleistä järjestystä ja turvallisuutta. Poliisi ei saa puuttua kenenkään oikeuksiin enempää kuin poliisin tehtävän suorittamiseksi on tarpeen.

3.3

Kannanotto

Poliisin toimintaa arvioitaessa on keskeistä, onko poliisilla ollut riittäviä perusteita soveltaa poliisilain 11 §:n ja 20 §:n säännöksiä erityisesti huomioon ottaen poliisilain 2 §:n 2 ja 3 momentin ilmentämät suhteellisuusperiaate ja vähimmän haitan periaate.

Poliisilain 20 §:n 2 momentin mukaan toimenpiteeseen voidaan ryhtyä, jos henkilö käyttäytymisellään aiheuttaa huomattavaa häiriötä tai välitöntä vaaraa yleiselle järjestykselle ja turvallisuudelle. Sanamuoto viittaa siihen, että henkilön pitää parhaillaan aiheuttaa käyttäytymisellään mainitunlaisia seurauksia, jotta toimenpide olisi lain mukaan perusteltu. Edellytyksenä siis olisi joko se, että käyttäytyminen on jo alkanut aiheuttaa "huomattavaa häiriötä", jolloin häiriökäytös voidaan poliisitoimella keskeyttää, tai että käyttäytyminen on sen laatuista, että se sellaisenaan muodostaa välittömän vaaran yleiselle järjestykselle ja

turvallisuudelle. Lainkohta edellyttää käyttäytymisen ja seurauksen välitöntä yhteyttä.

Näkemykseni mukaan tässä asiassa ei ole tuotu esille oikeudellisesti kestäviä perusteita sille, että kantelija olisi todennäköisesti syyllistynyt poliisilain 20 §:ssä tarkoitettuihin rikoksiin tai että hän olisi aiheuttanut välittömän vaaran yleiselle järjestykselle ja turvallisuudelle, jollei häntä olisi saman säännöksen 3 momentin nojalla viety säilöön. Tämän lainkohdan soveltamiseksi tulee olla olemassa joitakin konkreettisia tosiseikkoja, joihin todennäköisyysarvio rikokseen syyllistymisen uhasta tai välittömästä vaarasta järjestykselle ja turvallisuudelle voidaan juuri kyseisen henkilön kohdalla perustaa.

Myöskään päihtymisperusteella tapahtuvan kiinnioton ja säilössäpidon perusteista ei ole esitetty vakuuttavaa selvitystä. Yhdyn lääninpoliisiylitarkastajan näkemykseen, jonka mukaan vanhempi konstaapeli A:n selvityksestä tältä osin välittyä osin epä johdonmukainen kuva.

Käytettävissäni oleva aineisto ei mahdollista luotettavien päätelmien tekemistä tapauksen faktoista eikä siksi myöskään kiinnioton perusteiden ja muun menettelyn tarkkaa oikeudellista arviointia. Kuitenkin tapauksessa kiinnioton perusteltavuus näyttäytyy varsin kyseenalaiselta. Partion johtajana toiminut vanhempi konstaapeli A on vastuussa asiassa suoritetuista toimista.

Keskeiseen perusoikeuteen puuttuvan toimenpiteen perusteiden tulee olla selkeät ja niiden tulee myös olla jälkikäteen luotettavasti selvitettävissä. Minulla ei ole huomauttamista siitä, että asiassa ei ole laadittu niin sanottua KIP-lomaketta.

Oikeusasiamiehen kansliasta pyydettiin tapaukseen liittyvä tehtävälmoitus ja muita asiakirjoja. Saadun tehtävälmoituksen liityntä käsillä olevaan kantelijan tapaukseen jää epäselväksi. Tehtävälmoituksessa ainoaksi kiinnioton perusteeksi mainitaan päihtymys. Nähdäkseni myös kiinnioton perusteiden kirjaamisen epätasällisyys tukee näkemystä siitä, että perusteet voidaan asettaa kyseenalaisiksi.

4

TOIMENPITEET

Saatan edellä kohdassa 3.3 esittämäni käsityksen vanhempi konstaapeli A:n menettelystä hänen tietoonsa ja kiinnitän vastaisen varalle hänen huomiotaan huolelliseen yksittäistapaukselliseen harkintaan päätettäessä henkilökohtaiseen vapauteen puuttumisesta. Tässä tarkoituksessa lähetän hänelle jäljennöksen tästä päätöksestäni.

Lähetän jäljennökset tästä päätöksestäni tiedoksi myös Itä-Suomen lääninhallituksen poliisiosastolle sekä Varkauden seudun kihlakunnan poliisipäällikölle.